

Trafi

Liikenteen turvallisuusvirasto
Trafiksäkerhetsverket

PÄÄTÖS

Suomen Autokoululiitto ry
Ratamestarinkatu 11
00520 Helsinki

Päiväys/
Datum 8.4.2016

Dnro/Dnr TRAFI/ 108852/03.04.03.06/2016

Viite/
Referens Sähköpostihakemus 30.3.2016

Asia B-luokan kuljettajaopetus

Päätös Liikenteen turvallisuusvirasto hyväksyy opetussuunnitelman. Hyväksyntä on voimassa 8.4.2016 – 8.4.2021, mutta se voidaan peruuttaa tai sitä voidaan muuttaa, mikäli aihetta siihen ilmenee. Hyväksynnän mukainen opetussuunnitelma tulee olla kaikkien B-luokan kuljettajaopetusta antavien ja opetukseen osallistuvien saatavilla.

Tämä päätös ei muuta sitä, mitä muutoin on säädetty ajo-oikeutta varten annettavasta kuljettajaopetuksesta.

Säädösperusta Ajokorttilaki 37§, 1 momentti

Maksu 110€

Marko Rajamäki

Yksikönpäällikkö

Veijo Tuononen

Erityisasiantuntija

Liite Opetussuunnitelma, B-luokka

Opetussuunnitelma 2016

Kolmivaiheinen kuljettajaopetus
B-luokan ajo-oikeutta varten

OPETUSSUUNNITELMA 2016

– KOLMIVAIHEINEN KULJETTAJAOPETUS B-LUOKAN AJO-OIKEUTTA VARTEN

JOHDANTO

Tämä opetussuunnitelma perustuu Ajoneuvohallintokeskuksen ja Autokoululiiton tilaamaan tutkimukseen Turun yliopiston Käyttäytymistieteiden ja filosofian laitoksen Liikennetutkimusryhmältä. Esko Keskisen johdolla tehty tutkimus on julkaistu Trafín julkaisuna nimellä ”Ehdotus kolmivaiheiseksi kuljettajaopetukseksi B-luokan ajo-oikeutta varten”.

Kolmivaiheisen kuljettajaopetusmallin pohjana ja opetussuunnitelman sisältöjen jäsentäjänä on 5-tasoinen malli, jossa kuljettajaa ja ajamista tarkastellaan auton käsittelyn, liikennetilanteiden hallinnan, ajamisen tavoitteiden, henkilökohtaisten edellytysten sekä sosiaalisen ympäristön kautta. Nämä viisi näkökulmaa muodostavat kokonaisuuden, joka ohjaa kuljettajan toimintaa ja selviytymistä liikenteessä.

Varsinaisen opetussuunnitelman jälkeen tässä suunnitelmassa esitellään oppimisen ja opetuksen keskeisiä periaatteita. Keskeisinä asioina oppimisessa nostetaan esille selkeiden tavoitteiden, tiedonkäsittelyn sekä palautteen merkitys. Palautetta toiminnastaan oppilas saa paitsi itsensä ulkopuolelta, yleensä opettajalta, myös itse toiminnasta ja sen itsenäisestä tarkkailusta ja arvioinnista. Itsearviointi korostuu paitsi palautteen saamisen keinona myös menetelmänä, jolla voidaan päästä käsiksi käyttäytymisen taustalla oleviin tekijöihin, erityisesti niihin, jotka liittyvät ajamisen turvallisuuteen.

Aivan lopuksi esitellään opetusmenetelmiä. Tämän jakson tehtävänä on tarjota opettajille nykyistä monipuolisempia keinoja opetussuunnitelman toteuttamiseksi.

Kolmivaiheinen kuljettajaopetus jaetaan toisiinsa kytkeytyviin vaiheisiin: perusvaihe, harjoitteluvaihe ja syventävä vaihe. Opetuksen pääpaino on perusvaiheessa, jonka jälkeen seuraa kuljettajantutkinto. Myönnetty ajo-oikeus oikeuttaa siirtymään harjoitteluvaiheeseen, jonka jälkeen suoritetaan kuljettajaopetuksen päättävä syventävä vaihe.

OPETUSSUUNNITELMA 2016

SISÄLTÖ

1 TAVOITTEET, PERUSTAJIDOT JA YLEISRAKENNE

- 1.1 Vastuullisuus kuljettajaopetuksen päätavoitteena*
- 1.2 Vastuullisen kuljettajan perustaidot*
- 1.3 Kuljettajaopetuksen yleisrakenne*

2 KULJETTAJAOPETUKSEN SISÄLLÖT JA OPPIMISTAVOITTEET

- 2.1 Perusvaihe autokoulussa*
- 2.2 Kuljettajantutkinto*
- 2.3 Harjoitteluvaiheen itsenäinen harjoittelu*
- 2.4 Harjoitteluvaiheen palautejakso autokoulussa*
- 2.5 Syventävä vaihe autokoulussa*

3 OPPIMISEN JA OPETTAMISEN PERIAATTEITA

- 3.1 Tavoitteellisuus opetuksessa ja oppimisessa*
- 3.2 Tiedon käsittely*
- 3.3 Palaute*
- 3.4 Itsearviointi*

4 OPETUSMENETELMÄT

- 4.1 Menetelmän valinnalla kohti tavoitteita*
- 4.2 Oppilaat aktiiviseen rooliin*
- 4.3 Palaute käyttöön*
- 4.4 Informaatio liikkeelle*
- 4.5 Vinkkejä kouluttajalle*

1 TAVOITTEET, PERUSTAJIDOT JA YLEISRAKENNE

- 1.1 Vastuullisuus kuljettajaopetuksen päätavoitteena*

Kuljettajaopetuksen päätavoitteena on edistää oppilaan kehittymistä vastuulliseksi kuljettajaksi. Vastuullisuus liittyy turvallisuuteen, sosiaalisuuteen, ekologisuuteen ja haluun arvioida omaa toimintaa ja sen vaikutuksia.

1.1.1 Turvallisuus

Vastuullinen kuljettaja hallitsee autonsa sijainnin, suunnan sekä nopeuden ja osaa liikennesäännöt. Hän osaa ajaa eri olosuhteissa itsenäisesti ja suunnitelmallisesti. Hän tunnistaa myös omasta itsestään, muista tienkäyttäjistä, autosta ja liikenneympäristöstä tulevia riskejä ja pyrkii sovittamaan oman ajamisensa niiden mukaan, esimerkiksi alentamalla ajonopeuttaan. Riskitilanteiden ennakointi ja välttäminen ovat kuljettajan vastuista tärkeimmät.

1.1.2 Sosiaalisuus

Sosiaalisuus liikenteessä tarkoittaa sitä, että kuljettaja toimii turvallisuutta edistävien normien mukaan, kunnioittaa muiden tienkäyttäjien oikeuksia, osaa ennustaa toisten toimintaa ja toimii vastavuoroisesti itse ennustettavasti sekä osaa pitää omat tunteensa hallinnassa. Erityisen tärkeää on ottaa huomioon liikenteen heikoimmat osalliset; lapset, iäkkäät sekä liikuntarajoitteiset.

1.1.3 Ekologisuus

Kuljettajalla on vastuu myös ympäristöstä. Hänen on tiedostettava oman toimintansa merkitys paitsi oman ajonsa taloudellisuudessa myös auton ympäristöhaittojen minimoinnissa. Samoin on tiedostettava taloudellisen ajotavan yhteys turvallisuuteen, esimerkiksi havainnoinnin, nopeuden säätelyn ja ennakkoinnin kautta. Ekologiseen vastuullisuuteen kuuluu myös kyky ja halu miettiä, olisiko auton käytölle vaihtoehtoja.

1.1.4 Oman toiminnan arviointi

Jokainen oppilas tuo kuljettajaopetukseen oman ainutlaatuisen persoonallisuutensa ja tapansa suhtautua asioihin. Kuljettajaopetuksen tehtävänä ei ole yrittää muuttaa ihmisen perusluonnetta, eikä se voi sitä tehdä. Mutta vastuullinen kuljettaja suhtautuu realistisesti omaan ajotaitoonsa ja haluaa kehittää itseään kuljettajana. Vastuullisen kuljettajan voidaan edellyttää tiedostavan ja ottavan huomioon oman persoonallisuutensa, tavoitteidensa ja valintojensa vaikutukset liikenteessä, erityisesti silloin, kun ne vaikuttavat turvallisuuteen, muihin tienkäyttäjiin tai ympäristöön.

Omaan käyttäytymiseen ja elämänhallintaan liittyvien tekijöiden tunnistaminen liikenteen riskitekijöinä ja niiden hallinta on erityisen painotettava asia nuorten kuljettajien koulutuksessa.

1.2 Vastuullisen kuljettajan perustaidot

Kuljettajaopetuksen ensisijaisena tehtävänä ei ole valmentaa oppilasta kuljettajantutkintoa varten, mutta tutkintomenestys voidaan saavuttaa opetuksen ja

tutkinnon yhteisten päämäärien ansioista. Tutkinnossa arvioidaan, kuinka hyvin kuljettajaopetuksen tavoite – vastuullisuus – on sisäistetty. Sisäistäminen näkyy käytännön liikennetilanteissa ajamisen eri osa-alueilla, jolloin sitä voidaan myös arvioida. Arvioinnin kohteeksi tulevat siten vastuullisen kuljettajan perustaidot:

- Havainnointi ja arviointi
- Nopeudensäätely
- Merkinannot
- Ajolinjat
- Ajovuorot
- Etäisyys muihin tienkäyttäjiin
- Liikenteenohjauksen noudattaminen
- Matkan suunnittelu ja itsenäinen toteuttaminen
- Oman toiminnan arviointi

1.3 Kuljettajaopetuksen yleisrakenne

Perusvaihe sisältää autokoulussa vähintään 19 oppituntia à 45 min. ja vähintään 18 ajotuntia à 50 min. Liikenteen turvallisuusvirasto voi ohjeistaa tässä mainituista määräistä pienempiä opetusmääriä oppilaan voimassa olevan M-, AM120, AM121 tai A-ajooikeuden johdosta.

Vaikeissa keliolosuhteissa ajamisen osuus (2 ajotuntia) suoritetaan siinä vaiheessa, kun oppilas on saavuttanut riittävät auton käsittelyn ja liikennetilanteiden hallinnan taidot.

Teoriaopetuksen lisänä on itseopiskelua sekä kotitehtäviä. Kotitehtäviksi lasketaan oppikirjan lisäksi myös oppimispäiväkirja, erilaiset harjoitukset ja itsearviointit e-oppimisympäristössä tai kirjallisessa muodossa. Itseopiskelun määrä on vähintään 20 oppituntia.

Harjoitteluvaihe alkaa ajokortin turvin sekä uuden kuljettajan rikkomusten seuraamusjärjestelmän saattamana heti hyväksytyin kuljettajantutkinnon jälkeen. Harjoitteluvaihe kestää vähintään 3 ja enintään 24 kuukautta. Tavoitteena on itsenäisen harjoittelun avulla soveltaa ja kehittää perusvaiheessa saavutettuja tietoja ja taitoja ja erityisesti oppia tunnistamaan omalle ajamiselle tyypillisiä piirteitä, siten syventäen vastuullisen ajamisen tietoja, taitoja, asenteita ja riskitietoisuutta. Harjoitteluvaiheen sujumista seurataan oppimispäiväkirjan avulla.

Harjoitteluvaiheen alkupuolella palataan vielä autokouluun palautejaksolle, joka käsittää 2 ajotuntia sekä 1 ryhmäoppitunnin. Ensimmäinen ajotunti painottuu yksilölliseen itsenäiseen ajamiseen sekä kuljettajantutkinnon palautteeseen. Toinen ajotunti tapahtuu kahden, kolmen tai neljän oppilaan ryhmässä.

Syventävä vaihe on kuljettajaopetuksen päättävä osa. Se sisältää 2 ajotuntia sisältävän yksilöllisen ajon arviointineen sekä yhden oppitunnin yksilöllistä testausta,

arviointia ja palautetta muun muassa oppimispäiväkirjan avulla. Ryhmäopetus sisältää 2 ajotuntia näyttöjä ja harjoituksia radalla sekä 3 oppituntia ryhmässä.

Kolmivaiheinen kuljettajaopetus • B -luokka

Kuljettajantutkinto

Perusvaihe

- to: 19 h
- ao: 18 h (16 + 1 + 1)
- oppimispäiväkirja
- itseopiskelu 20 h

Yhteisopetus autokoulussa:

- to: 3 h
- ao: 4 h (1 + 1 + 1 + 1)
- oppimispäiväkirja
- itseopiskelu 20 h

+

Opetusluvalla:

- to: 19 h
- ao: 14 h

Harjoitteluvaihe

3–24 kk

Palautejakso autokoulussa

- to: 1 h
- ao: 2 h

Itsenäistä harjoittelua

- oppimispäiväkirja
- itseopiskelu 9 h

Syventävä vaihe

- to: 4 h (1 + 3)
- ao: 4 h (2 + 2)
- itseopiskelu 1 h

• to = teoriaopetus, 1 h = 45 minuuttia
• ao = ajo-opetus, 1 h = 50 minuuttia

2 KULJETTAJAOPETUKSEN SISÄLLÖT JA OPPIMISTAVOITTEET

Kolmivaiheinen kuljettajaopetus pohjautuu kuljettajaopetuksen keskeisiä sisältöjä kuvaavaan 5-tasoiseen malliin. Malli kuvaa tiivistetysti sekä kuljettajaan itseensä että kuljettajan elinympäristöön liittyviä tekijöitä, jotka ohjaavat käyttäytymistä liikenteessä. Malli jäsentää myös opittavia tietoja ja taitoja.

Kolme alinta tasoa painottuvat ja toteutuvat käytännön ajotilanteissa. Neljännellä tasolla painottuvat kuljettajan sisäiset, yksilölliset asiat ja tavoitteet, jotka ohjaavat kuljettajan päätöksiä ja valintoja. Nämä kohdistuvat erityisesti matkaan, liikennetilanteisiin ja auton käsittelyyn. Ylin taso laajentaa näkökulmaa kuljettajan ulkopuolelle yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kuljettajan sosiaaliseen ympäristöön. Sosiaalinen ympäristö on nimenomaan nuorille keskeinen: siellä vaikuttavat muiden muassa kaverit ja esikuvat. Kuljettajan hyvä olla tietoinen näistä vaikutuksista.

Opetuksen kehittämisen suunta

Tietojen ja taitojen lisäksi tulevan kuljettajan on opittava tunnistamaan ja välttämään riskejä kaikilla hierarkian tasoilla. Itsearviointi on itsensä kehittämisen välttämätön taito. Kaikki tasot ovat riippuvaisia toisistaan. Tämä malli ohjaa itseopiskelua, oppimista luokassa ja autossa.

2.1 Perusvaihe autokoulussa

Teoriaopetusta on vähintään 19 oppituntia, joista oppitunti B1 on käytävä koko opetuksen aluksi. Tämän jälkeen on suositeltavaa käydä oppitunnit järjestyksessä. Parhaisiin oppimistuloksiin päästään, kun tunteja on kaksi tai enintään kolme päivässä. Oppituntiaiheet on tässä jäsennelty siten, että aluksi voidaan pitää yksi tai kolme oppituntia ja sen jälkeen kaksi tuntia kerralla. Myös muut jäsentelyt ovat mahdollisia.

Opetustila voi olla joko fyysinen tai virtuaalinen tila. Teoriaopetusta annettaessa on käytettävä reaaliaikaisen näkö- ja kuuloyhteyden mahdollistavaa video- tai muuta vastaavaa teknistä käyttöyhteyttä. Käyttöyhteyttä käytetään myös etäopetuksessa oppitunnille osallistuvan tunnistamisessa. Teoriaopetus voidaan välittää teknisen käyttöyhteyden välityksellä useampaan muuhun tilaan, jolloin jossakin opetustilassa oleva vaatimukset täyttävä opettaja voi vastata kaikissa opetustiloissa olevien oppilaiden opetuksesta. Käyttöyhteyden avulla oppilaalla pitää olla jatkuva yhteys opettajaan ja yhteysmahdollisuus muihin oppitunnille osallistuviin sekä mahdollisuus esittää kysymyksiä ja vastata opettajan esittämiin kysymyksiin. Virtuaaliopetuksessa keskittymiseen soveltuva tila on esimerkiksi oppilaan koti.

Myös teoriaopetusta voi antaa simulaattorilla, mikäli vahvistetun opetussuunnitelman sisällöt toteutuvat. Laitteen soveltuminen näiden oppiainien antamiseen todetaan tutkinnon vastaanottajan toimesta ennen opetuksen aloittamista. Opettajan pitää olla läsnä simulaattorilla opetusta annettaessa.

Kuljettajaopetuksen päätavoitteita ei käsitellä erikseen, vaan ne nostetaan esille jokaisen aiheen kohdalla. Samoin eri aiheissa korostetaan tarpeen mukaan vastuullisen kuljettajan perustaitoja. Lähes kaikkien aiheiden kohdalla käsitellään niihin liittyviä tyypillisiä riskejä ja niiden välttämiskeinoja. Myös e-oppimisympäristössä tehtäviin itsearviointeihin opastetaan. Oppituntien aiheet ovat:

B1 Kuljettajaopetus ja oppiminen

- Tavoitteena vastuullinen kuljettaja
- Opetuksen rakenne ja eteneminen
- Oppisisällöt ja oppimismuodot perusvaiheessa
- Opettajan ja oppilaan tehtävät ja roolit

Opastus: Omat tavoitteet ja itsearviointi

B2 Auto ja sen käsittely

- Auton hallintalaitteet
- Ajoon valmistautuminen
- Auton peruskäsittely

B3 Auton käyttäytyminen ja varusteet

- Auton liikemekanikka (Fysiikan lait)
- Auton turvallisuus

Auton käsittelyyn liittyviä riskejä

Opastus: Käsittelytaitojen itsearviointi

B4 Vastuullisen kuljettajan perustaidot

- Havainnointi ja arviointi

- Nopeudensääätely ja tilannenopeus
- Merkinannot
- Ajolinjat
- Ajovuorot
- Etäisyys muihin
- Liikenteenohjauksen noudattaminen
- Matkan suunnittelu ja itsenäinen toteuttaminen
- Oman toiminnan arviointi

Opastus: Liikennetaitojen itsearviointi

B5 Liikenteen vuorovaikutus

- Ennakointi ja ennakoitavuus
- Vuorovaikutustaidot
- Liikenteen erityisryhmät ja niiden käyttäytyminen

Muihin tienkäyttäjiin liittyviä riskejä

B6 Liikenneympäristö ja liikenteenohjaus

- Liikenneympäristöt
- Liikennesäännöt
- Tiemerkinnot
- Liikennemerkkit
- Liikennevalot
- Liikenteen ohjaaja

Liikenneympäristöön liittyviä riskejä

B7 Ajaminen taajamaliikenteessä

- Liikenteeseen liittyminen
- Liikenteessä ajaminen
- Liikenteestä poistuminen

Taajamassa ajoon liittyviä riskejä

B8 Risteysajo - Ajolinjat

- Risteystä lähestyttäessä
- Ajolinjat perussäännön mukaan
- Ajolinjaa ohjaavat merkit
- Ajolinjat erityistapauksissa

Ajolinjoihin liittyviä riskejä

B9 Risteysajo - Ajovuorot

- Ajovuorot perussäännön mukaan
- Ajovuoroa ohjaavat merkit
- Ajovuoroa ohjaavat liikennevalot
- Ajovuoro erityistapauksissa
- Rautatien tasoristeys

Ajovuoroihin liittyviä riskejä

B10 Ajaminen maantieliikenteessä

- Liittyminen päätien liikenteeseen

- Päätiellä ajaminen
- Päätieltä poistuminen
- Ajaminen moottoritiellä ja moottoriliikennetiellä
Maantieajoon liittyviä riskejä

B11 Ohittaminen

- Säännöt ja vastuu
- Ohituksen tarpeellisuus
- Ohitusmatka
- Ohituskiellot
- Toiminta ohitettavana
- Toiminta ohittajana
Ohitukseen liittyviä riskejä

B12 Ajaminen vaikeissa keliolosuhteissa: sateella ja pimeässä

- Ajaminen sateella ja sumussa
- Ajaminen pimeässä
- Ajonopeuden merkitys vaikeissa olosuhteissa
- Oman toiminnan arviointi
Sateella ja pimeällä ajamiseen liittyviä riskejä

B13 Ajaminen vaikeissa keliolosuhteissa: liukkaalla

- Pitävyys ja liukkauden tunnistaminen
- Varustautuminen
- Turvallinen ajaminen ja hallintalaitteiden käyttö
- Oikean tilannenopeuden valinta
- Oman toiminnan arviointi
Liukkaalla ajamiseen liittyviä riskejä

B14 Matkan suunnittelu

- Älyliikenne
- Auton kunto ja kuormaus
- Ajoreitin suunnittelu
- Ajaminen navigaattorin avulla
- Opasteiden mukaan ajaminen
Matkapäätöksiin liittyviä riskejä
Opastus: Matka-ajotaitojen itsearviointi

B15 Ennakointi – vaaratilanne – onnettomuus

- Ennakointi, riskien tunnistaminen ja välttäminen
- Toiminta hätätilanteessa
- Onnettomuuden seurausten lieventäminen
- Toiminta liikenneonnettomuuspaikalla

B16 Ajamisen sosiaalisuus ja ekologisuus

- Yhteiskunta ja sosiaalinen ympäristö
- Liikennejärjestelmä, lainsäädäntö ja liikennevalvonta
- Kuljettajan ekologinen vastuu
Sosiaaliseen ympäristöön liittyviä riskejä

B17 Ajotehtävä ja oman tilan hallinta

- Nuorten kuljettajien erityisriskit
- Ajoseuran vaikutus ja sen hallinta
- Oman tunnetilan vaikutusten hallinta
- Ajamiseen liittyvät henkilökohtaiset tavoitteet ja motiivit
- Ajamisen merkitys itselle ja sen muuttuminen iän myötä

Henkilökohtaisia riskejä

Opastus: Oman tilan arviointi

B18 Ajokunto ja sen hallinta

- Päihteiden vaikutus
- Lääkeaineet ja väsymys
- Ajokunnon tarkkailu

Kuljettajan ajokuntoon liittyviä riskejä

B19 Auto ja oman tilan hallinta

- Auton tyyppi ja valinta
- Autosta huolehtiminen
- Ajamisen häiriötekijät
- Turvavarusteet ja niiden käyttö

Autoon ja kuljettajaan liittyviä riskejä

Jos oppilaalla on M- tai AM -luokan ajo-oikeus, hänen ei tarvitse osallistua B8 ja B9 oppitunneille. Jos oppilaalla on A-luokan ajo-oikeus, hänen ei tarvitse osallistua oppitunneille B4–B9. Tästä riippumatta on suositeltavaa osallistua kaikille oppitunneille.

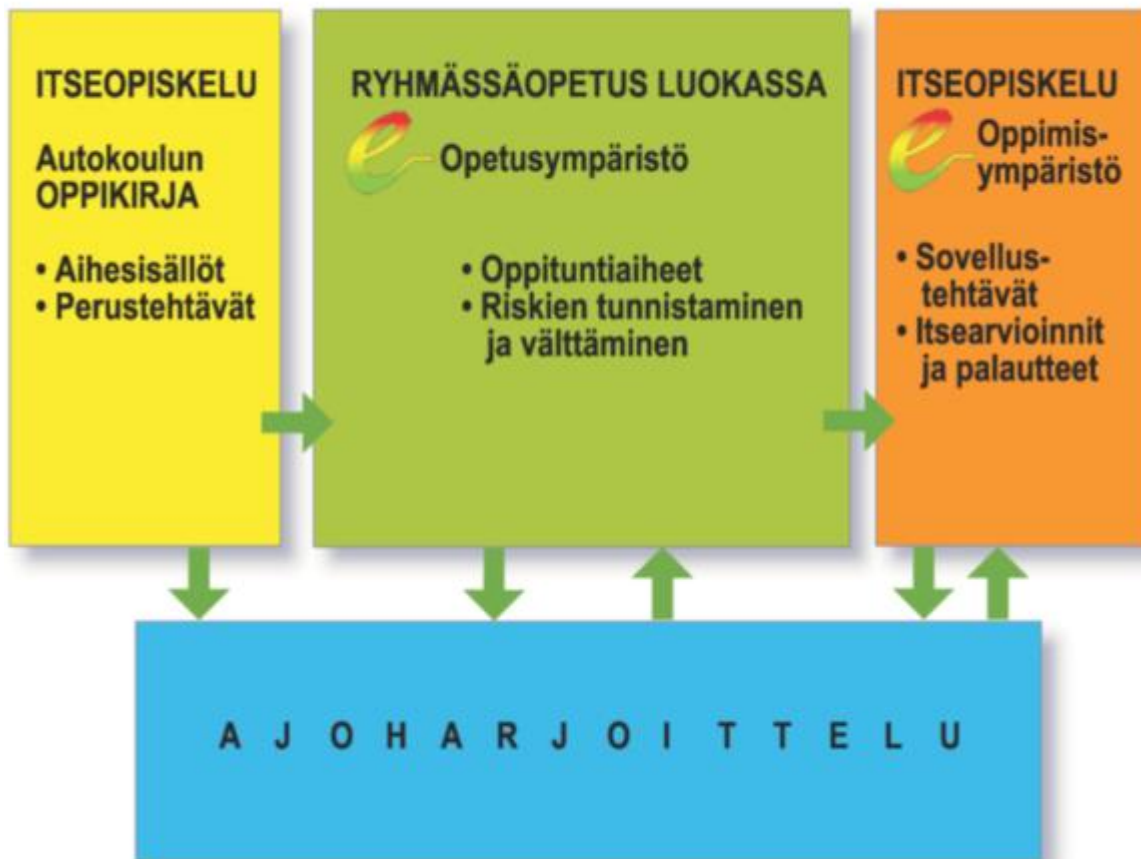
2.1 Perusvaihe autokoulussa

Itseopiskelun tavoitemäärä on perusvaiheessa 20 oppituntia, josta merkittävä osa suoritetaan oppikirjan avulla. Oppikirjan sisältö noudattaa pääosin samaa jäsennyttä kuin oppitunnitkin, mutta siinä aiheet käsitellään laajemmin kuin oppitunneilla. Tarkoitus onkin, että oppilaat ensin tutustuvat aiheisiin itseopiskellen kotona, jonka jälkeen oppitunneilla voidaan ryhmässä aiheita käsitellä syvällisemmin. Oppikirja sisältää myös perustehtäviä. Opettajan tehtävä on ohjata itseopiskelua.

Toinen merkittävä itseopiskelun apuväline on e-oppimisympäristö. Siellä olevat tehtävät ja harjoitukset ovat soveltamistaitoa vaativia. Tässä oppimisympäristössä sijaitsee myös oppimispäiväkirja ja itsearviointit. E-oppimisympäristö tukee sekä teoriaopetusta että ajo-opetusta

Alla olevassa kaaviossa on kuvattu itseopiskelun, teoriaopetuksen ja ajo-opetuksen keskinäissuhteita.

ITSEOPISKELU KULJETTAJAOPETUKSESSA

2.1 Perusvaihe autokoulussa

Ajo-opetusta on perusvaiheessa vähintään 18 ajotuntia, joihin sisältyy vaikeissa olosuhteissa ajamisen osuudet; yksi ajotunti pimeällä ja yksi ajotunti harjoitteluradalla. Jos oppilaalla on AM-luokan ajo-oikeus, on vähimmäismäärä 17 ajotuntia. Jos oppilaalla on A-luokan ajo-oikeus, on vähimmäismäärä 13 ajotuntia. Ajo-opetus voidaan aloittaa, kun teoritunti B1 on käyty.

Ajo-opetuksessa edetään vaiheittain käsittelytaidoista liikennetilanteiden kautta yhä itsenäisempään ajamiseen. Oppilas myös arvioi omia taitojaan ja kehitystään opettajan kanssa esimerkiksi e-oppimisympäristössä. Tämän lisäksi opettajan antama välitön, realistinen palaute on tärkeää. Positiivista palautetta on syytä antaa turvallisuutta edistävästä toiminnasta, kuten oikeasta ajonopeuden valinnasta.

Ajo-opetusta voidaan antaa myös simulaattorilla. Simulaattorilla annettavan ajo-opetuksen enimmäismäärä on 4 ajotuntia ja siihen sisältyy pimeän opetus, mikäli se on annettu simulaattorilla. Rajoitus koskee vain minimiopetusta, muuta opetusta voi simulaattorilla antaa vapaasti. Vaikeissa olosuhteissa annettavaa opetusta ei voi korvata simulaattoriopetuksena.

Simulaattorilla annettavan opetuksen opetussisällöt määritellään opetussuunnitelman vahvistamisen yhteydessä. Laitteen soveltuminen näiden oppiaineiden antamiseen todetaan tutkinnon vastaanottajan toimesta ennen opetuksen aloittamista.

Muuta kuin pimeän ajo-opetusta simulaattorilla annettaessa on opettajan oltava koko opetustapahtuman ajan paikalla, mutta hän voi ohjata useampaa oppilasta yhtä aikaa.

1. *Käsittelyopetuksen* tavoitteena on, että oppilas ymmärtää auton perushallinnan merkityksen ajotaidon perustana, ja että hänellä on realistinen näkemys omista käsittelytaidoistaan ja niiden kehittämistä. Tavoite on saavutettu, kun käsittely on niin automatisoitunutta, ettei se häiritse ajamista ja liikenneympäristön tarkkailua.
Käsittelyopetuksessa painotetaan auton turvallista hallintaa, taloudellista ja sujuvaa ajotapaa. Käsittelyopetuksen opetussisällöt kuvataan ajo-opetuskortissa. Käsittelyopetuksen lopulla oppilas arvioi käsittelytaitonsa ja opettaja antaa sen pohjalta palautteen. Auton käsittelytaitojen kehittäminen jatkuu tämän jälkeenkin, mutta painopiste siirtyy liikennetilanteiden hallintaan.
2. *Liikennetilanteiden hallinnan* opettelussa tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä ajaa autoa erilaisissa liikennetilanteissa ja keliolosuhteissa turvallisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti. Sääntöjen ja liikenteenohjauksen noudattamisen lisäksi turvallisuus edellyttää, että oppilas oppii tunnistamaan liikennetilanteisiin liittyviä sisäisiä ja ulkoisia riskejä ja välttämään niitä.
Keskeinen osa sosiaalista ajamista on kyky viestiä aikomuksistaan muille ja vastavuoroisesti kyky tulkita muiden viestintää ja liikennettä oikein.
Ennakointi ja taloudellinen ajaminen korostuvat liikennetilanteiden hallinnan opetuksessa. Tämän jakson opetussisällöt kuvataan ajo-opetuskortissa.
Pimeällä ajamisen näytöt ja harjoitukset (1 ajotunti) suoritetaan joko aidossa ympäristössä tai ajosimulaattorilla erillisen ohjelman mukaisesti.
Liukkaalla ajamisen näytöt ja harjoitukset (1 ajotunti) suoritetaan ajoharjoitteluradalla erillisen ohjelman mukaisesti. Vaikeissa keliolosuhteissa ajamisen näytöt ovat tärkeitä ja niissä tulee käydä ilmi, että hätätilanteissa ei normaalisti voi selvitä pelkästään auton käsittelytaidoilla, vaan ennakoinnilla ja kuljettajan perustaidoilla, erityisesti tilannenopeudella on suuri merkitys.
Tämän jakson lopulla oppilas arvioi kattavasti omat liikennetaitoonsa ja opettaja antaa palautteen. Kuljettajan perustaidot muodostavat arviointikriteereiden rungon.

3. *Matkan suunnittelu ja itsenäinen toteuttaminen* –jakson tavoitteena on, että oppilas ymmärtää suunnitelmallisuuden merkityksen onnettomuusriskien vähentäjänä ja ekologisuuden parantajana. Tavoite on saavutettu, kun oppilas osoittaa suunnitelmallisuutta ja itsenäisyyttä ajamisessaan valitessaan ajoreittejä ja ajaessaan opasteiden mukaan. Ajo-opetus maantiellä kuuluu pääosiltaan tähän jaksoon. Ajo-opetusta maantiellä tulee antaa vähintään 4 ajotuntia. Pimeääjon tunti (myös simulaattorilla) lasketaan maantieajoksi.

Keskeistä tässä jaksossa on opittujen asioiden itsenäinen soveltaminen. Tämän jakson lopulla oppilas itsearvioi taitonsa ja opettaja antaa palautteen.

Kuljettajan sosiaaliset taidot eivät muodosta omaa jaksoa ajo-opetuksessa, vaan niitä painotetaan – aivan kuin muitakin kuljettajaopetuksen päätavoitteita – koko ajo-opetuksen ajan. Tällöin erityisesti tarkastellaan kuljettajan ajokuntoa ja henkilökohtaisia motiiveja, tunteita, itsekontrollia ja käyttäytymistapoja. Kun ajo-opetukseen osallistuu ryhmä, on erityisen otollista painottaa ajo-opetuksen sosiaalisia tavoitteita. Tavoite on saavutettu, kun oppilas on halukas pohtimaan omia motiivejaan ja tavoitteitaan ja osaa tunnistaa omaa persoonallista tyyliään. Näistä asioista koostuukin ajo-opetuksen lopussa tehtävä pääasiassa sosiaalisia taitoja punnitseva itsearviointi.

2.2 Kuljettajantutkinto

Perusvaihetta seuraavassa kuljettajantutkinnossa arvioidaan oppimista kokonaisuutena kahdessa kokeessa: teoriakokeessa ja ajokeessa. Molemmat toteutetaan Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín määräyksien mukaisesti.

2.3 Harjoitteluvaiheen itsenäinen harjoittelu

Harjoitteluvaiheessa uusi kuljettaja harjoittelee itsenäisesti:

- auton käsittelyä
- liikennetilanteiden hallintaa
- ajomatkan suunnittelua ja toteuttamista
- oman ajamisen ja siihen liittyvien sisäisten ja ulkoisten riskien arviointia.

Sisällöt konkretisoituvat vastuullisen kuljettajan perustaidossa. Oppilas arvioi itse omaa ajamistaan harjoitteluvaiheen aikana oppimispäiväkirjan tehtävien avulla.

Oppimispäiväkirjaan tallennetaan myös erilaisia ajotapahtumia: polttoaineen kulutuksen seuranta, riskitilanteita ja muita kokemuksia.

Oppimispäiväkirjaa käytetään hyväksi ja harjoitteluvaiheen kokemuksiin palataan (palautejakson ja) syventävän vaiheen ajon arvioinnissa sekä ryhmäkeskusteluissa.

2.4 Harjoitteluvaiheen palautejakso autokoulussa

Teoriaopetusta on yksi oppitunti. Teoriaopetuksen voi suorittaa myös virtuaalisesti.

B20 Palautejakson ryhmäoppitunti

- Ensimmäiset kokemukset kuljettajana
- Oppimispäiväkirja
- Harjoitteluvaiheen jatko
- Ryhmäajotunti

Ajo-opetusta on kaksi ajotuntia.

Yksilöajotunti

- Kuljettajantutkinnosta saatu palaute
- Ensimmäiset kokemukset kuljettajana: vaikeiksi koetut asiat
- Itsenäinen, vastuullinen ajaminen
- Arvioinnit ja palaute: vastuullisen kuljettajan perustaidot

Opettaja suunnittelee ajoreitin siten, että hänen on mahdollista arvioida, kuinka perusvaiheessa ja ajokokeessa olleet vaikeat asiat ovat parantuneet. Lähteenä voivat olla opetuskortti ja tutkintopalaute sekä oppilaalta saatu tieto siitä, mikä on vielä vaikeaa; mitä hän erityisesti haluaisi harjoitella. Pääasia ei ole siis ajon arviointi, vaan omien taitojen parantaminen.

Ryhmäajotunti (2–4 oppilasta; 1 ajotunti/oppilas)

- Matkan suunnittelu
  - Riskien tunnistaminen ja välttäminen
  - Taloudellinen ajaminen
- Matkan toteuttaminen
- Matkan arviointi
  - Riskien tunnistaminen ja välttäminen
  - Taloudellinen ajaminen

Opettaja antaa ryhmälle tehtäväksi suunnitella monipuolisen ajoreitin, joka voidaan toteuttaa sovitun ajan puitteissa. Oppilaat myös arvioivat etukäteen kullekin ja ryhmälle mahdollisia riskejä sekä keinoja välttää nämä. Jos ryhmäoppitunti on ennen tätä ajotuntia, voidaan em. asioita pohtia jo tällä tunnilla tai kotona ennen ajotuntia. Tarkoitus on myös osoittaa, että matkan suunnittelu ei vie koskaan kohtuuttomasti aikaa.

Tämän jälkeen matka toteutetaan. Matkan aikanakin arvioidaan yhdessä tilanteita. Matkan jälkeen arvioidaan omia ja toisten suorituksia. Myös polttoaineen kulutusta voidaan vertailla.

Oppituntien ja ajotuntien järjestys valitaan oppilaiden ja koulun mahdollisuuksien mukaan.

2.5 Syventävä vaihe autokoulussa

Syventävän vaiheen tavoitteena on, että uusi kuljettaja

- Syventää vastuullisen kuljettajan perustaitoja turvallisen, sosiaalisen ja ekologisen ajamisen näkökulmista
- Saa realistisen käsityksen omasta osaamisestaan ja kehittyy itsearvioinnissa
- On valmis kehittämään itseään kuljettajana

Syventävä vaihe muodostuu yksilöllisestä ja ryhmäopetuksesta. Vaihe alkaa aina yksilöllisillä arviointiajoilla. Syventävään vaiheeseen kuuluu myös yksi tunti itseopiskelua.

Teoriaopetusta on vähintään 4 oppituntia, joista 1 on yksilöllinen palautetunti ja 3 on ryhmäoppitunteja. Oppitunnin sisältöön on kaksi vaihtoehtoa, joista valitaan jompikumpi. **Teoriaopetuksen voi suorittaa myös virtuaalisesti, mutta Autokoululiitto suosittelee B23 ja B24 oppitunnin suorittamista perinteisellä tavalla, mikäli valitset SPR:n ensiapusisällön, koska oppitunnit sisältää käytännön harjoitteita ja edellyttää oppilailta aktiivista osallistumista ensiavun antajana.**

B23 ja B24 Auttaminen liikenneonnettomuudessa koulutus (SPR)

Oppitunnin sisältö erillisessä liitteessä. (SPR)

Suosittelava ryhmäkoko on enimmillään 15 osallistujaa/kouluttaja.

Kouluttajana toimii liikenneopettaja, jolla on voimassa oleva Suomen Punaisen Ristin LEK- kouluttajaoikeus. Koulutuksen käyneillä oppilailla on oikeus saada SPR:n ensiaputodistus.

Oppituntien aiheet ovat seuraavat:

B21 Yksilöllinen arviointi ja palaute (1 oppitunti)

- Itsearviot ja palaute harjoitteluvaiheesta / oppimispäiväkirja
  - Itsearviointi: taitojen kehittyminen harjoitteluvaiheessa (oppimispäiväkirja)
  - Vaaratilanteen erittely, jossa kuvataan yksi vaaratilanne tai onnettomuus harjoitteluvaiheessa (oppimispäiväkirja)
  - Polttoaineen kulutuksen kehitys ja seuranta harjoitteluvaiheessa (oppimispäiväkirja)
- Sosiaalisten taitojen testi (Interaction tai vastaava)
  - Vuorovaikutustesti tietokoneella tai simulaattorilla, 0,5 oppituntia

- Palautekeskustelu oppimispäiväkirjan, arviointiajojen ja vuorovaikutustesti pohjalta, 0,5 oppituntia

B22 Ulkoiset riskit ja niiden välttäminen – turvallisuus

- Harjoitteluvaiheen kokemuksia
  - Kuinka paljon ajanut, millaisia ajoja?
  - Mikä ajamisessa on onnistunut parhaiten?
  - Mikä ajamisessa on ollut epävarmaa?
  - Millaisiin vaaratilanteisiin on jouduttu?
- Tyypillisiä ulkoisia riskitilanteita
  - autoon liittyviä (esim. renkaat)
  - ympäristöön liittyviä (esim. eläimet)
  - keliolosuhteisiin liittyviä (linkitys rataan)
  - muihin tienkäyttäjiin liittyviä (esim. pyöräilijät)

B23 Sisäiset riskit ja sosiaaliset taidot – sosiaalisuus

- Yhteenveto
  - arviointiajoista
  - vuorovaikutustesteistä
- Tyypillisiä sisäisiä riskitilanteita
  - tietoinen riskinotto
  - väsymys
  - omien tunteiden hallinta
  - kokemuksia harjoitteluvaiheesta
- Vuorovaikutustaidot
  - toisten viestien tunnistaminen
  - oma viestintä muille tienkäyttäjille
  - sietokyky (esim. kestää toisten virheitä)
  - toisten huomioon ottaminen

B24 Ekologiset taidot – ekologisuus

- Kokemuksia ja yhteenvedot
  - harjoitteluvaiheesta (oppimispäiväkirjat)
  - arviointiajoista
- Ekologinen auton käyttö
  - Oman auton ekologisuus
  - Kulutavan valinta
  - Reitin valinta

- Taloudellinen ajotapa
- Itsensä kehittäminen vastuullisena kuljettajana

Ryhmäoppitunnit voidaan toteuttaa myös turvatalossa. Tuntien aiheet valitaan/painotetaan ryhmän mukaan.

Ajo-opetusta on vähintään 4 ajotuntia, joista 2 toteutetaan liikenteessä ja 2 ajoharjoitteluradalla (**näitä ajotunteja ei voi korvata simulaattorilla**).

Arviointiajojen lähtökohtana on se, että oppija kokee ajon enemmän itsensä kehittymismahdollisuutena kuin tutkintona. Tällöin ajotapa vastaa mahdollisimman hyvin hänen tavanomaista ajotyyliään.

1. Arviointiajo: Taajamassa

- Tässä arviointiajossa keskitytään erityisesti taajamassa ajon turvallisuuteen ja taloudellisuuteen. Myös kuljettajan sosiaalisia taitoja arvioidaan. Ajo toteutetaan monipuolisena reittinä.
- Itsearviointissa, opettajan arviossa ja palautteessa käytetään kriteereinä vastuullisen kuljettajan perustaitoja ja ajamisen taloudellisuutta.

1. Arviointiajo: Maantiellä

- Tässä arviointiajossa keskitytään erityisesti maantiellä ajon turvallisuuteen ja taloudellisuuteen. Myös kuljettajan sosiaalisia taitoja arvioidaan. Ajo toteutetaan monipuolisena reittinä.
- Itsearviointissa, opettajan arviossa ja palautteessa käytetään kriteereinä vastuullisen kuljettajan perustaitoja ja ajamisen taloudellisuutta.

Arviointiajot voidaan ajaa yhdellä kerralla tai erikseen. Molemmat tunnit voidaan toteuttaa yksin tai ryhmässä. Ajotunnit sisältävät välittömän itsearviointin ja palautteen, mutta varsinainen palautekeskustelu kokonaistaidoista ja kehityskohteista käydään yksilöllisesti oppitunnilla B21 ja yhteenvetona ryhmän suorituksista sitä seuraavilla oppitunneilla.

Näytöt ja harjoitukset ryhmässä (Sisällöistä erillinen ohje)

Ajoharjoitteluradalla suoritettavat näytöt ja harjoitukset (2 ajotuntia), joilla:

- havainnollistetaan auton käyttäytymistä (erityisesti liukkaalla)
- havainnollistetaan ja perustellaan vastuullisen kuljettajan perustaitoja (erityisesti oikeaa tilannenopeutta ja turvavälejä)
- pyritään välttämään omien (käsittely)taitojen yliarviointi

3 OPPIMISEN JA OPETTAMISEN PERIAATTEITA

Kuljettajaopetuksen tavoitteet ohjaavat oppimista. Tavoitteet rakentuvat oppimisprosessin kuluessa, ja opettajan tehtävänä on suunnata ja tukea tätä prosessia. Myös oppilaan omat tavoitteet ohjaavat oppimista. Opettajan onkin hyvä olla tietoinen oppilaan kulloisistakin tavoitteista ja suhtautumisesta oppimiseen. Oppilaan tavoitteiden selvittämiseen on hyvä uhrata aikaa.

Uusi tieto rakentuu aina olemassa olevan tiedon pohjalle, sitä vahvistaen tai muuttaen. Uusi tieto ei voi "tarttua", ellei ole ennestään jotakin, mihin se voisi tarttua. Opetus eteneekin siten perusasioista monimutkaisempaan ja perustaidoista itsenäisempään ajamiseen. Opettajan tehtävänä on opetuksen edetessä arvioida oppilaan edistymistä ja ohjata opetuksen painopisteen siirtymistä oppilaalle sopivassa tahdissa. Ajo-opetuksen alussa on oltava riittävästi käsittelyharjoituksia, jotta oppilas voisi turvallisesti siirtyä harjoittelemaan liikenteessä ja myös ensimmäiset liikenteessä ajettavat tunnit olisivat tehokkaita. Mikäli auton käsittelyyn sitoutuu liikaa huomiota, liikennetilanteet jäävät huomiotta. Samaa etenemisjärjestystä yksinkertaisemmasta monimutkaisempaan on hyvä noudattaa myös oppitunneilla.

Opetuksen yksilöllistäminen

Ihmisillä on erilaisia erityispiirteitä ja oppimisen tyylejä. Jokaisella on omia ennakkotietoja ja -taitoja, asenteita ja ominaisuuksia, jotka voivat edistää tai haitata oppimista. Ne tulisi ottaa huomioon opetuksessa ja opetusmenetelmiä pohdittaessa, eriyttäen ja painottaen opetusta yksilön tai ryhmän tarpeiden mukaan niin pitkälle kuin mahdollista. Jotkut oppivat paremmin tekemällä, toiset taas teorian avulla. Yksilölliset tavoitteet määräävät, kuinka paljon aikaa ja energiaa ihminen on valmis uhraamaan tietyn asian oppimiseen.

Ajo-opetuksessa selkeä tavoitteiden asettaminen on tärkeää. Myös oppilaan tulee olla tietoinen kulloisenkin ajotunnin ja myös seuraavan ajotunnin tavoitteista. Oppilasta voidaan tällöin kannustaa etukäteen perehtymään oppimateriaalin avulla seuraavan ajotunnin keskeisiin aiheisiin. Joillekin ajotunneille oppilas voi myös itse asettaa tavoitteen.

Teoriasta harjoituksiin

Taitojen oppiminen etenee teoriasta (käsitteet, faktat) harjoituksiin sekä palautteeseen (keskustelut, kysymykset, kommentit). Teoria, harjoitukset ja palaute vuorottelevat, ja opittavia asioita käsitellään ja niistä keskustellaan, kunnes ne on ymmärretty.

Teoriaopetus, itseopiskelu ja ajo-opetus tukevat toisiaan. Teoria liitetään aikaisempiin opetuksen ja elämän kokemuksiin sekä harjoituksiin. Palaute liittyy siihen, mitä juuri on harjoiteltu tai opittu. Itseopiskelun onnistumisen edellytyksenä on, että opiskeltua ainesta selitetään, syvennetään ja harjoitellaan oppitunneilla ja ajo-opetuksessa. Samoin on itseopiskelulla oltava selkeät tavoitteet, seuranta ja palaute. Itseopiskelua ja tehtyjä itsearviointeja on käsiteltävä ja hyödynnettävä ajotuntien yhteydessä tai

luokkaopetuksessa. Mikäli tehtyjä tehtäviä ei mitenkään käsitellä, motivaatio itseopiskeluun heikkenee.

Tiedon jakamisen (opettaja/oppikirja), keskustelujen ja itsearviointien välistä suhdetta voidaan kuvata seuraavasti: Opettaja tai oppikirja tarjoaa perustietoa. Tästä tiedosta voidaan sitten keskustella ajon aikana tai ryhmässä, niin että aihe laajenee ja siihen liittyy *sosiaalinen ulottuvuus*. Virheelliset tulkinnat on helpompi havaita ja käsitellä. Lopuksi itsearviointit antavat *yksilöllisen näkökulman* aiheeseen ja mahdollistavat ymmärtämisen syventämisen, kun opetettava aihe liittyy muihin elämän alueisiin.

Ajo-opetuksessa saatuja kokemuksia tulee hyödyntää teoriaopetuksessa. On välttämätöntä, että oppimisprosessin alussa opetus tukee ajotaidon oppimista. Prosessin loppupuolella, kun kokemuksellista tietoa ajamisesta on karttunut, keskitytään oman ajotyylin ja päätöksenteon tarkasteluun.

3.1 Tavoitteellisuus opetuksessa ja oppimisessa

Tehokas oppiminen edellyttää tavoitteita, jolloin oppilas tietää, mitä hänen tulisi oppia ja kuinka. Jokaiseen oppimistilanteeseen liittyy kuitenkin aina useita, joskus ristiriitaisiakin tavoitteita. Aina tavoitteet eivät myöskään ole virallisia tai edes tietoisia. Virallinen ajamiseen liittyvä tavoite on, että sen tulisi olla turvallista, sosiaalista ja ekologista. Tämä tavoite kilpailee väistämättä sellaisten usein tiedostamattomien tavoitteiden kanssa, kuten hyväksytyksi tuleminen, aikuiseksi kasvaminen ja erityisesti itsenäisyyden osoittaminen.

Opettajan tehtävä on omalla toiminnallaan edistää kuljettajaopetuksen tehtävän täyttymistä: oppilaan kehittymistä vastuulliseksi kuljettajaksi. Oppimistavoitteet vaihtelevat ajamisen eri osa-alueiden mukaan. Jotta oppiminen olisi tehokasta, tulisi myös oppimistapojen vaihdella ja sopia opittavaan asiaan. On aivan eri asia opetella auton hallintaa kuin opetella suunnittelemaan ajomatka turvalliseksi ja ekologiseksi. Keskeistä on, että kaikilla kokemuksilla, vaikkapa yksittäisellä harjoituksella, on selvä tavoite. Tavoitteet voidaan esittää suullisesti, kirjallisesti tai näyttämällä. Tavasta riippumatta on tärkeää, että oppilas pystyy esitetystä luomaan itselleen mielikuvan siitä, mitä häneltä edellytetään ja mikä oppimisessa on tärkeää.

Tavoitteiden ei tulisi olla liian vaikeita eikä liian helppoja. Jos tavoitteet tuntuvat liian vaikeilta saavuttaa, oppilas voi menettää halun, motivaation, yrittää parhaansa. Liian matalat tavoitteet eivät puolestaan ole riittävän haasteellisia. Tavoitteiden tulisi siten muuttua, kun oppilaan tiedot ja taidot karttuvat. Tavoitteiden asettelun, tiedon käsittelyn, harjoittelun ja palautteen omaksumisen kannalta on tärkeää, että oppilas osaa arvioida oman tieto-taitotasonsa oikein.

Omat kokemukset pohjana

Opetuksessa on hyvä hyödyntää oppilaan omia kokemuksia, jotka muodostavat ”pohjan” uudelle tiedolle. Oppilaathan eivät ole vasta-alkajia liikenteessä, vaan he ovat osallistuneet siihen matkustajana, jalankulkijana, pyöräilijänä tai mopoilijana. Heillä on

myös aikaisempia kokemuksia oppimisesta ja opetuksesta, mikä vaikuttaa odotuksiin. Oppilailla on lisäksi aina yksilölliset motiivinsa olla autokoulussa ja yksilölliset mielenkiinnon kohteensa elämässä. Kaikki edellä esitetty vaikuttaa tavoitteiden asetteluun, ja sitä kautta oppimiseen.

Kuitenkin vain osa oppimastamme on tietoista ja tavoitteellista. Paljon on tiedostamatonta ja satunnaista. Ihminen oppii myös silloin, kun se ei ole varsinaisesti tavoitteena. Opetussuunnitelma perustuu tavoitteellisen oppimisen ajatukselle, ja yhdeksi ongelmaksi muodostuu tällöin se, kuinka kontrolloida virallisten oppimissäiltöjen rinnalla tapahtuvaa satunnaisoppimista. Usein tämä oppiminen liittyy asenteisiin ja käyttäytymismalleihin, jotka ovat läsnä opetus- ja harjoitustilanteissa. Jos opettaja vaikkapa hoitelee opetustehtävään kuulumattomia asioita ajon aikana, hän viestittää, että on tärkeämpiäkin asioita kuin oppilaan ajaminen tai turvallisuudesta huolehtiminen. Samoin voi muiden kuljettajien käyttäytymisen antama tahaton viestintä olla ristiriidassa opetussisällön ja liikennesääntöjen kanssa.

3.2 Tiedon käsittely

Tiedon käsittely on kuin pallon kiinni ottaminen ja sen miettiminen, mitä sillä voisi tehdä. Mitä enemmän ihminen käsittelee palloa, sitä paremmin hän oppii sitä tuntemaan. Aina kun ihminen osallistuu, muistaa, havaitsee, arvioi, harjoittelee, ajattelee, toimii, väittelee, hän samalla käsittelee tietoa. Tieto ei siirry eikä oppimista tapahdu pelkästään sillä, että tietoa annetaan, vaan oppiminen vaatii tiedon vastaanottamista ja käsittelyä.

Tiedon käsittelyä tapahtuu esimerkiksi silloin, kun opetellaan uusia taitoja. Sitä tapahtuu myös, kun keskustellaan tai peräti väitellään opettajan kanssa. Väittely voi joskus olla jopa hedelmällistä oppimisen kannalta, koska me muistamme yleensä helpommin asioita, joihin liittyy henkilökohtaisia tunteita.

Pitkän ajan kuluessa tapahtuva toistuva tiedon käsittely johtaa siihen, että toiminta automatisoituu. Kuljettajalle muodostuu sisäisiä malleja toiminnasta, eikä toimintaa tarvitse enää juurikaan miettiä. Esimerkki tällaisesta on auton ohjaaminen. Automatisoitumista voi myös tapahtua muissakin kuin käytännön ajosuoritukseen liittyvissä asioissa, esimerkiksi päätöksenteossa. Jos ihmiselle on pitkän ajan kuluessa muodostunut tietty tapa tehdä asioita, hänellä on taipumus toimia samalla tavalla jatkossakin. Hän voi esimerkiksi kulkea lyhyen työmatkan vuodesta toiseen autolla ajattelematta asiaa sen enempää.

Motivaatio

Motivaatio on tärkein tiedon käsittelyä ohjaava tekijä. Jotta oppilas motivoituisi käsittelemään tietoa ja oppimaan, hänen on oltava vakuuttunut siitä, että tarjottavasta tiedosta on hänelle suoraa henkilökohtaista hyötyä. Ongelmana on, että oppilaan motiivit tai tavoitteet saattavat olla ristiriidassa kuljettajaopetuksen tavoitteiden kanssa. Tätä ristiriitaa voidaan vähentää, mikäli oppilas saadaan pohtimaan omien tavoitteidensa taustoja. Näin voidaan myös päästä käsiksi vaikkapa automatisoituneisiin tapoihin, kuten tapaan tehdä matkoja.

Oppilaan minäkuva on toinen oppimista tukeva tai sitä haittaava tekijä. Oppilaan kuva itsestään oppijana on muotoutunut hänen aikaisempien oppimiskokemustensa kautta, ja vaikuttaa siihen, kuinka korkealle hän on valmis asettamaan tavoitteensa ja kuinka kovasti hän on valmis tekemään työtä niiden eteen.

Tunteiden vaikutusta ei pidä myöskään unohtaa. Tavoitteiden vastaista satunnaisoppimista voi tapahtua, jos oppilas pelkää opettajansa antamaa palautetta, tai kun autolla ajaminen alkaa oppimisen myötä tuntua niin helpolta ja palkitsevalta, että riskit unohtuvat.

3.3 Palaute

Palautteen saaminen on oppimisen edellytys. Kaikessa tavoitteellisessa toiminnassa tavoitteiden asettaminen, toiminta tavoitteen suuntaan ja saavutetun tilan vertaaminen alkuperäiseen tavoitteeseen vuorottelevat. Toimintaa muutetaan, jos vertailu tukee toiminnan muutosta. Tai sitten muutetaan tavoitteita, jos toiminnasta saatu palaute tukee tavoitteiden muuttamista. Palaute, jota voidaan saada itseltä tai itsen ulkopuolelta, on siten välttämätön osa oppimista. Ilman sitä ei toimintaa voida muuttaa tavoitteen suuntaan.

Palaute on myös tehokas väline osoittaa oppilaalle arvostusta. Positiivinen palaute lisää itseluottamusta ja kriittinen palaute puolestaan vähentää sitä. Palautetta voidaan siten käyttää ajotunneilla lisäämään oppilaan itseluottamusta ("eikö mennytkin hyvin?"). Samalla palaute kannustaa itsearviointiin. Palautetta voidaan käyttää myös itseluottamuksen saamiseksi realistisemmaksi ("sujuiko tämä niin kuin olit ajatellut?"). Tällainenkin palaute johdattaa oman toiminnan arviointiin ja luo pohjaa keskustelulle.

Arviointi ja palaute

Palaute on kiinteästi sidottu arviointiin. Oppimista voidaan arvioida tekemällä havaintoja oppilaan auton käsittelystä (motorinen suoritus). Asenteita ja tyyppillistä reagoititapaa voidaan puolestaan arvioida sen mukaan, miten ne näkyvät käyttäytymisessä. Paitsi auton käsittelyyn ja liikennetilanteiden hallintaan, voidaan arviointi kohdistaa myös ajamisen suunnitteluun sekä kykyyn tarkastella omaa toimintaa ja oman sosiaalisen elinympäristön vaikutuksia ajamiseen. Arvioinnilla ilman palautetta ei ole mieltä eikä oppimista lisäävää vaikutusta. Ei siis kannata sanoa oppilaalle, oliko jokin asia hyvä vai huono, vaan pyrkiä ensin saamaan oppilaan oma arvio asiasta. Keskustellen päästään yhteiseen tulkintaan siitä, millainen suoritus oli ja mitä pitäisi parantaa.

Palaute voi tulla oppilaan ulkopuolelta (useimmiten opettajalta) tai se voi tulla sisäisesti, tehtävästä itsestään. Ulkopuolisen palautteen tavoitteena on tukea oppimista, mutta se tulee kuitenkin itse tehtävän jälkeen. Tehtävästä tuleva palaute puolestaan on välitöntä ja se on seurausta kuljettajan tekemien toimintojen ketjusta.

Tehokas palaute

Välitön palaute on tehokasta, ja siksi olisi hyvä, että oppilaat oppisivat keräämään palautetta omasta toiminnastaan ja arvioimaan sitä. Parhaimmillaan opettajan tehtävänä on omalla palautteellaan vahvistaa oppilaan saamaa sisäistä palautetta silloin, kun toiminta, josta tämä palaute tulee, on tavoitteiden suuntaista.

Tavoitteena on, että palaute vahvistaa heikkoa itseluottamusta, mutta ei vahvista liiallista itseluottamusta. Oppilaan mielihyvää esimerkiksi onnistuneesta luiston oikaisusta ei tule vahvistaa. Jotta ulkoinen palaute olisi tehokasta, tulisi sen saada oppilas ajattelemaan ja käsittelemään tietoa. Ennen kaikkea sen tulisi kohdistua opittavaan asiaan eikä henkilöön itseensä ja hänen ominaisuuksiinsa.

On syytä vielä huomata, että opettajan omat tavoitteet ja elämänarvot vaikuttavat siihen, minkä hän katsoo olevan keskeistä ajamisessa. Hänen näkemyksensä vaikuttavat siten väistämättä myös arviointiin ja palautteeseen.

Yhtenä palautteen muotona, jota voidaan käyttää opetuksessa, on toisten käyttäytymisen seuraaminen. Voidaan järjestää ajotilanne, jossa yksi oppilas ajaa ja muut seuraavat ajamista takapenkillä. Myös muita vastaavanlaisia sosiaalisia tilanteita voidaan järjestää, vaikkapa teoriaopetukseen liittyen, jossa yksi tekee ja muut seuraavat.

3.4 Itsearviointi

Oppimisvastuu on oppilaalla. Tämä konkretisoituu siinä, että hän opiskelee itsenäisesti, osallistuu aktiivisesti oppitunneilla ja arvioi omaa toimintaansa.

Itsearviointi on keskeinen tekijä oppimisessa ja liittyy keskeisesti sekä palautteen saamiseen, että opetuksen menetelmiin. Se ei ole synnynnäinen taito, mutta opittavissa. Siksi itsearviointia pitää harjoitella, niin kuin mitä taitoa tahansa.

Opetuksessa voidaan itsearvioinnin avulla päästä käsiksi sellaisiin asioihin, jotka normaalisti ovat tietoisien ajattelun ja päätöksenteon ulkopuolella, kuten omat ajamisen tavoitteet tai sosiaalisen paineen vaikutus. Kuljettajaopetuksen tavoitteisiin kuuluukin kuljettajan itsetuntemuksen lisääminen osana kehittymistä vastuulliseksi kuljettajaksi.

Itsearvioinnin tarkoituksena on nostaa esille ja tehdä oppilas tietoiseksi persoonallisuuden piirteiden, elämäntavan ja turvallisen liikkumisen välisistä yhteyksistä. Oppilaiden tulisi esimerkiksi tiedostaa, miten ryhmäpaine kehittyy ja kuinka se vaikuttaa kuljettajaan, tai kuinka kuljettajien omat tavoitteet ja motiivit myös ajamisen ulkopuolella vaikuttavat siihen, miten he käyttäytyvät liikenteessä. Tällaisiin kysymyksiin päästään käsiksi nimenomaan itsearvioinnin kautta. Koska kyse on yksilön kokemuksista ja elämästä, ei opettajalla voi olla "oikeita" vastauksia.

Itsearviointi palautteena sisältää puolestaan ajatuksen, että henkilö tarkkailee ja arvioi itse omia suorituksiaan sekä omia tietojaan ja taitojaan, peilaten niitä opettajalta,

oppilastovereilta ja liikenneympäristöstä tulevaan palautteeseen.

4 OPETUSMENETELMÄT

4.1 Menetelmän valinnalla kohti tavoitteita

Opetusmenetelmillä tarkoitetaan niitä tapoja, jolla opiskelu järjestetään ja opetuksen sisältöjä käsitellään. Opetusmenetelmän valinta riippuu ainakin 1) tavoitteista, 2) sisällöstä, 3) käytettävissä olevista resursseista, 4) opiskelijoista ja 5) opettajasta. Valinnan mahdollisuuksia on paljon.

Erityisen tärkeää ja usein liian vähäistä on opetuksen tavoitteiden ajatteleminen. Kannattaa pohtia, mitä oppilaiden tulisi kyseisestä aihepiiristä oppia ja miten he niitä parhaiten oppisivat. Asioiden riittävä läpikäynti ei riitä opettajan tavoitteeksi. Tavoitteen tulee olla kirkas.

Myös oppilaan omat tavoitteet ohjaavat oppimista ja vaikuttavat motivaatioon. Opettajan tulee tuntea oppilaan tavoitteita ja kyetä tarjoamaan tarpeen vaatiessa niiden rinnalle kattavampia ja opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita. Tätä voi tehdä käytännössä vain keskustelemalla oppilaan kanssa.

Tieto oppilaista käyttöön

Opettajan kannattaa pyrkiä saamaan oppilaista mahdollisimman paljon informaatiota. Oppimisympäristön aloituskysely kerää jo perustietoja. Tämän pohjalta ajatuksista, uskomuksista ja mielipiteistä on hyvä keskustella riittävästi. Ne ovat aineksia, joiden avulla oppilaat käsittelevät uutta tietoa. He hyväksyvät tai hylkäävät asioita sekä arvioivat niiden merkitystä itselleen aikaisempien käsitystensä ohjaamina. Tällöin kaksi tärkeää oppimisen periaatetta voivat toteutua:

- 1) Kouluttaja saa informaatiota oppilaiden ajattelusta ja hänellä on mahdollisuus mukauttaa opetuksen taso sopivaksi.
- 2) Oppilaiden aikaisemmat käsitykset ja tiedot aktivoituvat. Uusi tieto kytkeytyy niihin ja jäsentyy samalla.

4.2 Oppilaat aktiiviseen rooliin

Oppijoiden aktivoinnin tavoite on mahdollisimman tehokas oppimistulos. Ymmärrys, omat ajatukset, omat mielipiteet ja tieto syntyvät työstämällä käsiteltävää asiaa. Kouluttaja ajattelee helposti, että opetus on tehokasta kun hän saa kerrottua asiat jäsenyneesti ja tehokkaasti. Tämä ei kuitenkaan kerro mitään oppimisesta.

Tärkeämpää olisi pohtia sitä, millaisten menetelmien avulla oppilas voisi saada opiskeltavaan asiaan oman tarttumapinnan. Mikä olisi oppilaan mielestä kiinnostava näkökulma tai tapa käsitellä asiaa. Mikä on oppilaalle tärkeää ja mitä hän pohtii.

Tarjolla on suuri määrä erilaisia menetelmiä. Jokaisella niistä on omat vahvuutensa ja omat heikkoutensa. Esimerkiksi erilaisia ryhmätyötapoja on suuri valikoima. Niiden käyttäminen ja tehtävien purkaminen kannattaa suunnitella aiheen mukaan. Työmuotoja voi yhdistellä ja kokeileminen on sallittua. Välillä on hyvä yrittää jotain täysin erilaista kuin aikaisemmin. Myös oppijat voivat ehdottaa jotain uutta.

Mahdollisia menetelmiä ovat esimerkiksi seuraavat:

Yksilöpohdinnat

Vahvuutena on omakohtaisten merkitysten esille tuleminen ja aktiivinen työskentely. Tuloksista kannattaa tehdä kokonaisuuksia ja käsitellä yhteisesti. Tarvittaessa tämä voidaan tehdä nimettömästi. Niihin voi hyvin liittää myös opettajan omaa sanomaa, faktoja ja lisätietoja.

Itsearviointit

Vahvuutena on se, että työskentely suuntautuu omien ajatusten, asenteiden, tietojen ja taitojen pohdiskeluun. Tällöin on mahdollisuus ymmärtää lisää itsestään, esimerkiksi heikkouksia ja vahvuuksia. Itsearviointien avulla voidaan myös luoda uusia yhteyksiä opiskeltavan asian ja itsen välille. Itsearviointeja voi käyttää monessa oppimisen vaiheessa. Itsearviointi sopii esimerkiksi alkuvaiheen osaamisen selvittämiseen, omien tunteiden ja mielipiteiden tunnistamiseen tai opiskelun loppuvaiheessa oman tilanteen tunnistamiseen ja jatkotehtävien määrittämiseen.

Ryhmätyöt

Vahvuutena on se, että ihmisten välillä syntyy keskustelua, kun he ratkaisevat jotain aktiivisesti. Parhaimmillaan ihmisen vaihtavat näkemyksiä ja oppivat toinen toisiltaan. Tämä edellyttää järkevien ja kiinnostavien tehtävien laatimista ja opettajan tukea. Tehokas ryhmätyön käynnistyminen tarvitsee selkeän ohjeistuksen. Ryhmän tulee tietää tavoitteet ja omat tehtävänsä. Erilaisia ryhmäkokoja, työskentelymenetelmiä ja purkutapoja kannattaa kokeilla.

Draamat

Draamassa jokin tilanne havainnollistetaan esimerkiksi näyttelemällä. Vahvuutena on se, että draama herättää kiinnostusta ja aktivoi oppilaiden aikaisempia kokemuksia ja ajatuksia. Se on parhaimmillaan todellisen tilanteen tärkeitä piirteitä kuvaava näyttö. Draama edellyttää opettajalta rohkeutta kokeilla, riittävän luottamuksellista ilmapiiriä ja oppilailta sosiaalista rohkeutta. Se tarjoaa hyvän pohjan tietojen liittämiseen opetukseen ja herättää ajatuksia ja keskustelua.

Luennot

Opettaja puhuu ja oppilaat kuuntelevat -asetelma on monelle tuttu. Vahvuutena on se, että opettaja voi ottaa esille ne asiat, jotka hän haluaa. Tämä on samalla heikkous. Opetus voi jäädä liian opettajakeskeiseksi. Aihepiiriä kannattaa myös pohjustaa

esimerkiksi aihepiiriin virittävien tehtävien avulla. Näin voidaan lisätä opiskelumotivaatiota ja suunnata oppilaiden omat ajatukset kohti käsiteltävää asiaa. Opetuksen tehokkuutta parantaa, kun opettaja muistaa esittää kysymyksiä ja malttaa pysähtyä käsittelemään aiheita riittävästi. Opetuksen tulisi olla enemmän tavoitteellista keskustelua kuin yksinpuhelua. Tällöin mukana on myös palautteellinen mekanismi ja opettaja saa tietoa oppilaiden ajattelusta. Liian suuri dioiden määrä aiheuttaa helposti yksinpuhelua, informaatiotulvan ja turruttaa oppilaat. Opetusmenetelmien vuorottelu virkistää opetustilannetta.

4.3 Palaute käyttöön

Palaute yksi opettajan tehokkaimmista työkaluista. Opettajan ja oppilaan välisen palauttekeskustelun keskeisenä tehtävänä on auttaa oppilasta tekemään oppimisen kannalta tärkeät huomiot esimerkiksi omasta suorituksestaan. Palautekeskustelun tulisi auttaa oppilasta vertailemaan käsillä olevaa tilannetta tavoitteisiin ja vertailun avulla ymmärtämään oma tilanteensa. Palautteen pitäisi myös kannustaa oppilasta parantamaan niitä asioita, joita pitää parantaa. Sen pitäisi osoittaa oppimisen oikea suunta ja mahdollisuudet saavuttaa tavoitteet. Näin palautteella tuetaan oppilaan itseluottamusta ja yrittämisen halua. Palautteen lähteitä on monia ja vain yksi niistä on opettaja. Esimerkiksi keskusteleva ryhmä on erinomainen palautteen lähde, jota vasten yksilö voi arvioida omia ajatuksiaan.

4.4 Informaatio liikkeelle

Opetuksessa on hyvin tärkeää, että informaatio liikkuu molempiin suuntiin. Oppijalla tulee olla mahdollisuus asettaa omia tavoitteita ja tunnistaa tarjolla olevia tavoitteita. Hänen tulee tietää, mihin pyritään. Käytettävien menetelmien tulee olla järkeviä ja kokonaistilanteen kannalta sopivia. Tämän lisäksi oppilaalla tulee olla mahdollisuus käydä opettajan kanssa keskustelua, jossa molemmat saavat tietoa oman toimintansa ohjaamisen tueksi. Tavoitteet, työskentely ja palaute ovat toimivan opetuksen tärkeimmät elementit.

4.5 Vinkkejä kouluttajalle

Hyvää kouluttajan toimintaa koskevissa kuvauksissa sanotaan usein, että kouluttajalta edellytetään hyviä vuorovaikutustaitoja ja taitoa pitää yllä oppimiselle myönteistä ilmapiiriä. Seuraavassa on muutamia käytännön vinkkejä kouluttajalle siitä, miten se tapahtuu:

- Anna oppilaille puheenvuoro. Herätä käsittelemästäsi aihepiiristä mielenkiintoisia kysymyksiä. Älä kysele oppilailta vain pönkittääksesi oma esitystäsi. Älkääkä keskustelko vain siitä, mikä on oikein tai väärin. Käykää keskusteluja myös siitä, miksi näin on, mitä asioista voi seurata ja mitä kaikki merkitsee juuri heille.
- Keskustelun aktivoimiseksi kannattaa keskustelu organisoida. Koko ryhmälle esitettyihin kysymyksiin vastaaminen jää helposti muutamien ryhmäläisten vastuulle. Muut seuraavat sivusta. Vastausvuoroja voi jakaa tai ryhmän voi jakaa

pienempiin ryhmiin pohtimaan jotakin kysymystä. Kannattaa käyttää erilaisia ryhmätyön muotoja. Vältä järjestettyjä vastauskierroksia.

- Kuuntele, mitä sinulle sanotaan. Usein kouluttaja vain odottaa, jotta oppilas sulkee suunsa, että voisi taas itse jatkaa. Kuuntele, ajattele ja reagoi vasta sitten.
- Osoita oppilaillesi arvostusta vaikka heidän ajatuksensa eivät olisi mielestäsi "oikeita". He ovat vasta alussa ja sinä olet ammattilainen.
- Jos olette asioista eri mieltä, sen voi hyväksyä. Voit kertoa, mitä itse ajattelet ja mihin ajatuksesi perustat. Kaikkia ei tarvitse käännyttää.
- Liikenteen ilmiöissä on ristiriitaisuuksia. On toimintaa, jossa on sekä hyviä että huonoja puolia. Älä yritä esittää asioita ristiriidattomasti, jos ne eivät ole sitä. Asiassa oleva epäjohdonmukaisuus tai ristiriita voi olla hyvä tarttumapinta oppimiselle.
- Älä hyväksy liian helposti sitä, että "aihe ei ole kiinnostava" tai ihmiset eivät "ole mukana". Liikenne on varsin mielenkiintoinen aihepiiri opettaa. Etsi ja löydä aiheeseen mielenkiintoinen lähestymiskulma.
- Edellytä oppilailta osallistumista ja aktiivisuutta. He ottavat juuri sen roolin, johon heidät asetat. Jos puhut yksin ja omista kokemuksistasi ja annat takapenkin nukkua tai selata puhelinta, näin he juuri tekevät.
- Tee yhteistyötä oppilaiden kanssa. Pohtikaa yhdessä ja myönteisellä tavalla sitä, mistä oppilaat ovat kiinnostuneita ja mitä haluaisivat opetukselta. Heistä löytyy työhösi yllättäviä voimavaroja ja hienoja uusia ajatuksia. Käytä niitä rohkeasti kaikkien hyödyksi.
- Ole niin kiinnostunut oman työsi kehittämisestä, että tee välillä asioita eri tavalla kuin ennen. Kokeile uusia menetelmiä. Riko omia rutiinejasi. Käytä sellaisia lähestymistapoja, jotka tuntuvat vaikeilta. Näin sinulla on mahdollisuus oppia opettamisesta jotain uutta.